

ARCHIVE STUDY / АРХІВОЗНАВСТВО

DOI: doi.org/10.21272/shaj.2023.i40.p.5

YURIYe. HUMEN

Ternopil Ivan Puluj National Technical University (Ukraine)

**TERNOPIL REGIONAL MUSEUMS IN THE FUNDS OF THE STATE ARCHIVE OF
TERNOPIL REGION**

Abstract. *The article highlights the activities of museum institutions of Ternopil Region based on the documents and materials of the State Archives of Ternopil Region. A brief description of the documents composition and a list of archival collections containing information on this issue are given. The current state of museum and archival affairs development allows numerous researchers, local lore researches and historians to find necessary information for writing scientific papers on various topics. Public interest in the historical past is growing every year, and museums, as specialized institutions, provide an opportunity to get acquainted with the artifacts of the past. Documents kept in state storage in the State Archives of Ternopil Region (hereinafter – the State Archives) allow us to better cover this issue. The emergence of this study is determined by the tasks of clarifying the content and composition of documents related to the activities of museum institutions in Ternopil and the region and stored in the State Archives. All of this together actualizes the research issues.*

The purpose of this study is to analyse the composition and content of the documents and materials of the State Archives related to the activities of museum institutions of Ternopil Region.

The object of study is the activity of museum institutions of Ternopil Region since their foundation on the basis of documents of the national archival fond.

The subject of the article is the documents of the State Archives concerning the work of museum institutions of Ternopil Region. A holistic study of the problem will allow to better highlight the activities of the museum institutions, and will give impetus to further research in this area. The work is the first to provide the most comprehensive analysis of the State Archives source base related to this issue, and this is the scientific novelty of the study.

The scientific and practical value of the results and main ideas of study is that the analysed factual material, theoretical provisions and conclusions can be used in writing generalised works on the history of Ukraine, the history of museum affairs, in archival studies, historiographical and local history publications, in the preparation of relevant special courses, and in practical teaching. This study is an attempt to simplify the search for information for further researchers of Ternopil museums, local historians, and all those interested in the museum business of their native land.

Keywords: *personal fund, museum institutions, the State Archives of Ternopil Region, documents, museum affairs, funds.*

Citation. Humen Yu. Ye. Ternopil regional museums in the funds of the State Archive of Ternopil Region. *Sumskyi historyko-arkhivnyy zhurnal* [Sumy historical and archival journal]. №XL. 2023. Pp. 5-11. DOI: doi.org/10.21272/shaj.2023.i40.p.5

ГУМЕНЮ.Є.

Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя (Україна)

**МУЗЕЇ ТЕРНОПІЛЛЯ В ФОНДАХ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**

Анотація. *У статті висвітлено діяльність музейних установ Тернопільської області на основі документів та матеріалів державного архіву Тернопільської області. Подано*

короткий опис складу документів та перелік архівних фондів у яких міститься інформація з даної проблематики.

Сучасний стан розвитку музейної та архівної справи дає змогу численним дослідникам, краєзнавцям та історикам віднайти необхідну інформацію для написання наукових праць на різноманітну тематику. Зацікавленість громадськості до історичного минулого з кожним роком зростає і саме музеї, як спеціалізовані установи дають змогу ознайомитися з артефактами минулого. Документи, що знаходяться на державному зберіганні в державному архіві Тернопільської області (далі - ДАГО) дають змогу краще висвітлити дану проблематику. Поява даного дослідження визначається завданнями з'ясування змісту і складу документів, що стосуються діяльності музейних установ Тернопілля та області та зберігаються в ДАГО. Все це разом актуалізує проблематику дослідження.

Метою цього дослідження є аналіз складу та змісту документів та матеріалів ДАГО, що стосуються діяльності музейних установ Тернопільської області.

Об'єктом дослідження є діяльність музейних установ Тернопільської області з початку їх заснування на основі документів національного архівного фонду.

Предметом статті є документи ДАГО, що стосуються роботи музейних установ Тернопільської області.

Цілісне вивчення проблеми дасть змогу краще висвітлити діяльність музейних установ, надасть поштовх для подальших наукових досліджень у цьому напрямку. У праці вперше здійснюється максимально повний аналіз джерельної бази ДАГО, щодо даної проблематики і саме у цьому полягає наукова новизна дослідження.

Ключові слова: особовий фонд, музейні установи, ДАГО, документи, музейна справа, фонди.

Цитування. Гумен Ю.Є. Музеї Тернопілля в фондах Державного архіву Тернопільської області // Сумський історико-архівний журнал. №XL. 2023. С.5-11. DOI: doi.org/10.21272/shaj.2023.i40.p.5

Тернопільський обласний краєзнавчий музей створений відповідно до постанови бюро Тернопільського обкому КП(б)У та облвиконкому від 27 січня 1940 р. Попередником сучасного музею був Подільський регіональний музей, який діяв у Тернополі з 1913 р.

Вперше документи музею впорядковувались в листопаді 1970 року. На постійне зберігання було оформлено і включено в описи 176 справ за 1941, 1944-1967 роки. (ДАГО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 10: 11) Повторне упорядкування документів музею проведено в серпні 1974 року. На державне зберігання оформлено та включено в описи 43 справи за 1967-1972 роки та частково за 1962-1966 роки. (ДАГО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 276: 15). Документальні матеріали архівного фонду Тернопільський обласний краєзнавчий музей відклались в основному з 1944 року, і одна справа за 1941 рік. Це інструкція по охороні пам'яток культури на території Тернопільської області (ДАГО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 1). У фонді наявні: звіт про роботу музею за 1944 р., постанова виконкому Тернопільської обласної ради від 5 листопада 1945 р. "Про підготовку до відкриття Тернопільського обласного історично-краєзнавчого музею" (ДАГО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 2), акт від 22 травня 1945 р. про обстеження стану та роботи музею (ДАГО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 3). Серед інших документів, фонду:

- постанови Тернопільського облвиконкому, накази обласного відділу культурно-освітніх установ (1945-1972 рр.) (ДАГО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 3, 4), (ДАГО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 235), (ДАГО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 260: 4);

- протоколи виробничих нарад і засідань наукової ради музею. Плани, звіти, довідки про діяльність музею і його відділів (ДАГО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 41), (ДАГО. Ф.Р-3207,

оп. 1, спр. 124), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 119), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 241), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 247а), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 20);

- експозиційні плани пересувних виставок (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 105);

- довідки про стан науково-дослідної, культурно-масової, агітаційно-пропагандистської роботи музею і його відділів (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 41), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 124) (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 119) (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 252);

- методичні розробки з питань організації народних музеїв і музейних кімнат (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 140), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 163), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 276) (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 1) (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 197).

Методичний лист Тернопільського обласного краєзнавчого музею «Як створити народний музей або музейну кімнату» (1968 р.), складений Корнілевським В.П., Геретою І.П., Шведовою Г.С. зберігається в особовому фонді Ігора Герети (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 63).

Серед документів фонду Тернопільського краєзнавчого музею за різні роки документальний масив формують:

- довідки, інформація і відомості про охорону пам'яток історії, археології та мистецтва, роботу народних музеїв області (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 140), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 163), (ДАТО. Ф.Р-3428, оп. 1, спр. 54), (ДАТО. Ф.Р-3428, оп. 1, спр. 58), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 20), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 140), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 164);

- відомості про кількість та списки експонатів музею, поповнення фондів (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 3), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 20), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 105), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 53), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 54);

- заходи, доповідні записки, листування про святкування знаменних і ювілейних дат (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 105) (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 252), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 260), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 273);

- довідки про загиблих радянських воїнів, встановлення меморіальних дощок на території області, злочини нацистських окупантів (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 6) (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 240), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 273) (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 109) (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 21) (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 83);

- статті, лекції, радіопередачі, підготовлені за матеріалами музею, книги відгуків, списки архітектурних і географічних пам'яток області, видатних людей Тернопільщини (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 44), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 115), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 164), (ДАТО. Ф.Р-3428, оп. 1, спр. 48), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 38), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 199), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 141-149), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 55), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 49);

- довідки про історію міст, пам'яток природи і заповідників (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 240), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 252), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 260), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 175), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 164), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 105), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 115);

- листування з Міністерством культури УРСР про створення у с. Велеснів Монастирського району музею В. Гнатюка (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 175), з установами і окремими особами з питань організації виставок, розшуку учасників другої світової війни, з краєзнавчої роботи та поповнення музею художніми творами (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 41), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 240), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 241), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 247а), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 252), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 164), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 23), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 18), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 25), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 33);

- статистичні звіти про роботу музею. Кошториси, штатні розписи обласного музею та його філіалів (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 6), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 235), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 240), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 252), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 260), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 235), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 241), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 247а), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 276), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 175), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 140), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 163), (ДАТО. Ф.Р-3207, оп. 1, спр. 105), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 21), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 40-42).

Цікаві документи про музейну діяльність в Тернопільській області зосереджені в особових фондах. Так, в архівному фонді Ельгорт Бума Бумович (Борис Борисович) (1923-1989 рр.) – історик, краєзнавець, музейник, зберігаються стаття-довідка до довідника “Музеї Радянської України” і документи до неї, тематико-експозиційні плани історичного музею у м. Борщеві, документи по історії створення музею Тернопільського педагогічного інституту, план експозиції виставки Тернопільського краєзнавчого музею (ДАТО. Ф.Р-3428, оп. 1, спр. 48), (ДАТО. Ф.Р-3428, оп. 1, спр. 54), (ДАТО. Ф.Р-3428, оп. 1, спр. 58), (ДАТО. Ф.Р-3428, оп. 1, спр. 61).

В архівному фонді Чернихівський Гаврило Іванович (1936–2011 рр.) – краєзнавець, літературознавець, дійсний член НТШ, член Національної спілки письменників України. Серед них: план експозиції музею бойової слави в с. Плоске Кременецького району та характеристика до нього, рукопис та машинопис статті про музей, нотатки до створення експозиції “Культура Кременеччини 1920-1939 рр.”, зібрані Г. Чернихівським документи та матеріали про О. Неприцького-Грановського та відкриття музею О. Неприцького-Грановського (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 20), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 21), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 55), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 83), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 83), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 141-149). Збірка методичних рекомендацій та порад, розроблених Тернопільським краєзнавчим музеєм, про облік, визначення та збереження музейних матеріалів, роль і завдання громадських музеїв за 1975-1980 рр., публікації про створення на Тернопіллі громадських музеїв, відомості про мережу музеїв та музейних кімнат Кременецького району (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 197), (ДАТО. Ф.Р-3438, оп. 1, спр. 199).

Про створення, комплектування та діяльність етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка у Велесневі Монастирського району свідчать документи архівного фонду Герета Ігор Петрович (1938-2002). Це збірки документів з відомостями про створення та діяльність музею за 1969-1971рр., документи про експозицію музею та затвердження його філіалом Тернопільського обласного краєзнавчого музею, машинопис з авторськими правками І. Герети “Попереднього експозиційного плану музею” (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 17), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 18), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 19). Цікавим є листування І.П. Герети з науковцями Львова, Києва, Пряшева, Мінська з питань оформлення експозиції музею та можливості комплектування музею різними матеріалами, листування з О. Черемшинським з питань творчої співпраці (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 24), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 25), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 33), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 40-42), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 49).

Привернуть увагу документи (листи, акти прийому-передачі предметів, знайдених під час розкопок та їх описи) про археологічну діяльність І.П. Герети із відомостями про археологічні розкопки у Чернелеві-Руському Тернопільського району (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 53), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 54), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 56), (ДАТО. Ф.Р-3484, оп. 1, спр. 63).

У документах архівного фонду Медведик Петро Костьович (1925-2006) педагог, літературознавець, фольклорист, етнограф, бібліограф, мистецтвознавець зберігаються

документи про виконаний П.К.Медведиком комплекс робіт із оформлення експозиції обласного музею “Театральна Тернопільщина” у м. Копичинці Гусятинського району в 1986-1989 рр. та рукописи, машинописи статей про видатних діячів української культури (ДАТО. Ф.Р-3483, оп. 1, спр. 63), (ДАТО. Ф.Р-3483, оп. 1, спр. 67), (ДАТО. Ф.Р-3483, оп. 1, спр. 77), (ДАТО. Ф.Р-3483, оп. 1, спр. 99).

В фондах держархіву області широко представлена бібліографія музейної справи на Тернопільщині. Перлиною колекції документів ДАТО є “Путівник по подільському музеї в Тернополі”, що вийшов у світ в 1913 р. З нагоди відкриття першої виставки. Тоді в структурі музею було 4 експозиційних зали, що розкривали усі тогочасні аспекти історії, геології та природи краю. У першому виставковому залі розмістили експонати присвячені археологічним знахідкам, що на початку століття були знайдені під Терехівським замком і передані магістратом цього містечка музею, в другій залі знаходились експонати історії краю починаючи з 17 століття, третя зала була присвячена нумізматиці та скульптурі, а четверта - геології та природничій історії краю (ДАТО. Ф.Р-33, оп. 1, спр. 540: 10-18).

У грудні 1982 року Тернопільський обласний краєзнавчий музей отримав нове приміщення площею понад 2000 квадратних метрів в центральній частині обласного центру (Зелінська та ін., 1986: 4.) У 1986 році у видавництві “Каменярь” вийшов у світ путівник “Тернопільський краєзнавчий музей” з оновленою експозицією. У 1998 р. Венедикт Лавренюк та Ярослава Гайдукевич видали перший путівник часів незалежної України “Тернопільський обласний краєзнавчий музей” де окрім інформації про історію музею та його експозицію вміщено інформацію про всіх працівників установи (Гайдукевич, Лавренюк, 1986: 350).

Впродовж 1960-1990-х років на території Тернопільської області створено низку меморіальних музеїв відомих уродженців краю. На 1989 р. в області функціонувало 16 державних музеїв, 13 з яких на правах відділів Тернопільського обласного краєзнавчого музею. Інформацію про експозиції кожного закладу була узагальнена в спеціальному путівнику “Музеї Тернопільщини”, який підготували провідні краєзнавці Венедикт Лавренюк Ярослава Гайдукевич та Ірина Зелена (Гайдукевич та ін., 1989: 18-20). У світ виходили і окремі путівники, так, 31 травня 1969 р. в с. Велеснів Монастирського району було створено меморіальний музей видатного українського етнографа та фольклориста Володимира Гнатюка (Герета, Черемшинський, 1971: 8). Вже у 1971 р. Львівське видавництво “Каменярь” до сторіччя від уродин академіка підготувало нарис – путівник “Етнографічно – меморіальний музей Володимира Гнатюка у Велесневі”, авторами видання були незабутні тернопільські краєзнавці Ігор Герета та Остап Черемшинський (Герета, Черемшинський, 1971: 95). Через двадцять років видавництво “Каменярь” у 1991 р., нове видання однойменного нарис-путівника, що було позбавлене ідеологічних нашарувань (Герета, Черемшинський, 1991: 95).

В 1963 р. в с. Біла Тернопільського району було створено Музей Соломії Крушельницької – видатної української оперної співачки, педагога. В 1978 р. в львівському видавництві “Каменярь” видано нарис-путівник “Музей Соломії Крушельницької” за редакцією Ігоря Герети, де яскраво описано життєвий і творчий шлях знаменитої співачки та подано інформацію про історію музею та його експозиційні матеріали (Герета, 1978: 94).

Відомий краєзнавець Гаврило Чернихівський у 2006 р. впорядкував нарис – путівник “Великобережецький літературно – меморіальний музей Олександра Неприцького-Грановського”, де описано життєвий шлях поета-модерніста, а також про експозицію музею створеного земляками восени 1996 р. (Чернихівський, 2006: 32). Відомий краєзнавець Волині у 2005 р. підготував та видав путівник “Кременецький

краєзнавчий музей” про установу якій Гаврило Іванович присвятив усе своє яскраве життя (Чернихівський, 2005: 70).

В 2007 р. до 120-річчя від дня народження геніального українського театрального режисера Леся Курбаса вийшов у світ нарис-путівник “Меморіальний музей – садиба Леся Курбаса” краєзнавця Ольги Васишин, котра опікується установою в с. Старий Скалат Підволочиського району з 1989 р. (Васишин, 2007: 82).

В 2011 р. під редакцією Ігоря Дуди світ побачило видання “Тернопільський художній музей 1991-2011” де детально описано віхи становлення, експозиційну та фондову тематику відомої мистецької установи краю (Дуда та ін., 2011: 68).

Не менш унікальним музеєм Тернопільщини є єдиний в країні Музей Книги в м. Бережани, що веде свою історію з 1984 р. Про цю установу, етапи її становлення та злету, а також про літературне Тернопілля йдеться у рідкісному виданні “Храм книги”, що вийшло в 1994 р. до 10-річного ювілею музею (Волинець, 1994: 184).

Про нелегку роботу музейників, усю історію музейної справи області йдеться в науково – краєзнавчих виданнях відомих тернопільських краєзнавців Венедикта Лавренюка “Храм в дзеркалі ріки” та Ярослави Гайдукевич “Не перервати духовності нитку...” (Лавренюк, 2000: 350), (Гайдукевич, 2009: 288).

Отже, можна зробити висновок, що у сховищах ДАТО зберігається чимало важливої та цікавої інформації про діяльність музейних установ області. Значна кількість цих матеріалів ще не буда використана та введена у науковий обіг. Дане дослідження є спробою спростити пошук інформації для дослідників музейної справи Тернопілля, краєзнавців та усіх тих, хто цікавиться музейною справою рідного краю.

Література:

Волинець, 1994 – *Волинець Н.* Храм книги. Літопис бережанського регіонального центру української книги. Бережани, 1994. 184 с.

Гайдукевич та ін. 1989 – *Гайдукевич Я.М., Зелена І.Я., Лавренюк В.А.* Музеї Тернопільщини: путівник. Львів, 1989. 127 с.

Гайдукевич, 2009 – *Гайдукевич Я. М.* Не перервати б духовності нитку. Вибрані статті, виступи, бібліографія. Тернопіль, 2009. 288 с.

Гайдукевич, Лавренюк, 1998 – *Гайдукевич Я., Лавренюк В.* Тернопільський обласний краєзнавчий музей: нарис-путівник. Тернопіль, 1998. 76 с.

Герета, 1978 – *Герета І.П.* Музей Соломії Крушельницької: нарис-путівник. Львів, 1978. 94 с.

Герета, Черемшинський, 1971 – *Герета І.П., Черемшинський О.С.* Етнографічно-меморіальний музей Володимира Гнатюка у Велесневі: нарис-путівник. Львів, 1971. 95 с.

Герета, Черемшинський, 1991 – *Герета І.П., Черемшинський О.С.* Етнографічно-меморіальний музей Володимира Гнатюка у Велесневі: нарис-путівник. Львів, 1991. 95 с.

ДАТО – Державний архів Тернопільської області.

Дуда та ін, 2011 – *Дуда І.М., Ваврик О.Р., Божко С.М. та ін.* Тернопільський обласний художній музей. 1991-2011. Тернопіль, 2011. 68 с.

Зелінська та ін. 1986 – *Зелінська С.С., Ситник О.С., Гайдукевич Я.М. та ін.* Тернопільський краєзнавчий музей: путівник. Львів, 1986. -72 с.

Лавренюк, 2000 – *Лавренюк В.* Храм у дзеркалі ріки. Нотатки музейника. Тернопіль, 2000. 350 с.

Васишин, 2007 – *Васишин О.* Меморіальний музей-садиба Леся Курбаса: нарис-путівник. Тернопіль, 2007. 82 с.

Чернихівський, 2005 – *Чернихівський Г.І.* Кременецький краєзнавчий музей: путівник. Кременець, 2005. 70 с.

Чернихівський, 2006 – *Чернихівський Г.І.* Великобережецький літературно-меморіальний музей Олександра Неприцького-Грановського; нарис-путівник. Тернопіль, 2006. 32 с.

References:

Vasylyshyn, 2007 – *Vasylyshyn O.* Memorialnyy muzey-sadyba Lesya Kurbasa: narys-putivnyk [Memorial museum-manoir of Les Kurbas]. Ternopil', 2007. 82 s. [in Ukrainian].

Volynets, 1994 – *Volynets N.* Khram knyhy. Litopys berezhanskoho rehionalnoho tsentru ukrayinskoyi knyhy [Temple of the book. Annals of the Berezhany Regional Center of Ukrainian Books]. Berezhany, 1994. 184 s. [in Ukrainian].

- Haydukevych ta in., 1989 – *Haydukevych Ya.M., Zelena I.Ya., Lavrenyuk V.A.* Muzeji Ternopilshchyny: putivnyk [Museums of Ternopil region]. L'viv, 1989. 127 s. [in Ukrainian].
- Haydukevych, 2009 – *Haydukevych Ya.M.* Ne perervaty b dukhovnosti nytku. Vybrani statti, vystupy, bibliohrafiya [The thread of spirituality would not be broken. Selected articles, speeches, bibliography]. Ternopil, 2009. 288 s. [in Ukrainian].
- Haydukevych, Lavrenyuk, 1998 – *Haydukevych Ya., Lavrenyuk V.* Ternopils'kyy oblasnyy krayeznavchyy muzey: narys-putivnyk [Ternopil regional museum of local history]. Ternopil', 1998. 76 s. [in Ukrainian].
- Hereta, 1978 – *Hereta I.P.* Muzey Solomiyi Krushelnytskoyi: narys-putivnyk [Museum of Solomiya Krushelnytska]. L'viv, 1978. 94 s. [in Ukrainian].
- Hereta, Cheremshynskyy, 1971 – *Hereta I.P., Cheremshynskyy O.S.* Etnohrafichno-memorialnyy muzey Volodymyra Hnatyuka u Velesnevi: narys-putivnyk [Ethnographic and Memorial Museum of Volodymyr Hnatyuk in Velesnev]. L'viv, 1971. 95 s. [in Ukrainian].
- Hereta, Cheremshynskyy, 1991 – *Hereta I.P., Cheremshynskyy O.S.* Etnohrafichno-memorialnyy muzey Volodymyra Hnatyuka u Velesnevi: narys-putivnyk [Volodymyr Hnatyuk's Ethnographic Memorial Museum in Velesnev]. L'viv, 1991. 95 s. [in Ukrainian].
- DATO – Derzhavnyy arkhiv Ternopil'skoyi oblasti [State archive of the Ternopil Region] [in Ukrainian].
- Duda, Vavryk, Bozhko, 2011 – *Duda I.M., Vavryk O.R., Bozhko S.M. ta in.* Ternopils'kyy oblasnyy khudozhniy muzey. 1991-2011 [Ternopil Regional Art Museum. 1991-2011]. Ternopil', 2011. 68 s. [in Ukrainian].
- Zelinska, Sytnyk, Haydukevych, 1986 – *Zelinska S.S., Sytnyk O.S., Haydukevych Ya.M. ta in.* Ternopils'kyy krayeznavchyy muzey: putivnyk [Ternopil Museum of Local Lore]. L'viv, 1986. 72 s. [in Ukrainian].
- Lavrenyuk, 2000 – *Lavrenyuk V.* Khram u dzerkali riky. Notatky muzeynyka [The temple in the mirror of the river. Notes of a museum worker]. Ternopil', 2000. 350 s. [in Ukrainian].
- Chernykhivskyy, 2005 – *Chernykhivskyy H.I.* Kremenets'kyy krayeznavchyy muzey: putivnyk [Kremenets Museum of Local History]. Kremenets, 2005. 70 s. [in Ukrainian].
- Chernykhivskyy, 2006 – *Chernykhivskyy H.I.* Velykoberezhets'kyy literaturno-memorialnyy muzey Oleksandra Neprytskoho-Hranovskoho; narys-putivnyk [Velikoberezhets'k Literary and Memorial Museum of Oleksandr Neprytskyi-Granovskiy]. Ternopil', 2006. 32 s. [in Ukrainian].